

260
LW

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Berg Pál: *Angol hatások tizenbetedik századi irodalmunkban.* Budapest, 1946. 248 lap. Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai, XXII. kötet.

Az angol-magyar szellemi érintkezések összefoglaló történetét még nélkülözzük. BAYER JÓZSEF-nek SHAKESPEARE magyarországi utókoráról és FEST SÁNDORN-nak a SZÉCHENYI felléptét megelőző kornak angol szépirodalmi érdeklődéséről szóló gondos tanulmányaitól eltekintve nincsenek nagyobb léleketű monográfiáink ebből a tárgykörből, csupán egy sereg kisebb értekezés, disszertáció és adatközlés. Nem is várhatjuk az angol szellem hazai befogadásának történeti áttekintését addig, amíg a gazdag munkaterületet néhány szakavatott kutató rendszeres és kiérlelt részlet-tanulmányokban fel nem dolgozza. BERG könyve az utolsó negyedszázad e nemű munkái között kétségtelenül a legértékesebb alkotás.

Szerzőnk szerencsésen választotta meg a témát. Ahogy roppant anyag-gazdagságú és világos felépítésű terjedelmes dolgozatából kitűnik, szellemi történetünkben a XIX. század után a XVIII. század a leggazdagabb az angol hatásokban. BERG kimutatja, hogy e korban talán egy élő irodalomhoz sem fűzi annyi szál a magyart, mint éppen az angolhoz. Könyve plasztikusan rajzolja ki, milyen elhatározóan termékenyítette meg tömegesen Angliába utazó diákjaink és serény hittudósaink fordító és népszerűsítő tevékenysége kapcsán a nálunk is meghonosodó angol puritánizmus a magyar kálvinizmus vallási irodalmát s a század második felében hogyan terjedt át ez a hatás a világi irodalomra is. BERG-nek a nagy adatgyűjtő és kiértékelő munkát szinte egyedül kellett elvégeznie, mivel BODONHELYI J., PONGRÁCZ J., KROPF L., HAZAGH M., TRÓCSÁNYI B. és ZOVÁNYI J. tanulmányai csak az egyes részletkérdéseket világították meg. BACON hatásának, BUCHANAN fordításainak, a STUARDUS iskoladramájának, nyelv-könyveknek és sok egyéb feltáratlan anyag vizsgálatának és az egész század képének angol hatás szempontjából való elemzése és távlatba állítása BERG elsőrendű érdeme.

Különös értéke könyvének a rendkívül gondos dokumentáció és a mintaszerű bibliográfiák, melyek dolgozatát elsőrendű forrásmunkává teszik az utána jövő fiatal anglista generációnak. A precízióval néha szinte túlzásba téved, mint amikor pl. a 135. lap 16. jegyzetében feleslegesen magyarázza a régi magyar nyomtatványok lapszámozási eljárását. De nem von le könyve értékéből az a körülmény sem, hogy az adatgyűjtés idején érvényben volt légmentes intézkedések következtében több elsőrendű forrást nem volt módjában megtekintenie, amire az egyes eseteknél rá is mutat. Kár, hogy e kor legnagyobb magyar könyvnyomtatójának angol kapcsolatai elkerülték figyelmét (lásd M. TÓTFALUSI K. MIKLÓSNAK maga személyének Mentsege) s hogy nem sikerült nyomára akadnia KÖPECZY BALINT lappangó utleírásának (*Transylvanus peregrinus in Angliá*)

23. 1946. 10. 10.

és NÁNASZI LOVÁSZ ISTVÁN állítólagos CHAUCER és SAMUEL DANIEL fordításainak. Ezeknek felderítése későbbi kutatókra vár, akik nem hagyhatják majd figyelmen kívül a csak az Angliában fellelhető anyagot sem. Számos Angliát-járt utazóknak, főleg protestáns teológusoknak nyomára akadni brit levéltárakban, elsősorban az angol és skót egyetemek és hittudományi főiskolák (pl. a londoni Sion College) alumnus-jegyzékében. PONGRÁCZ J. idevonatkozó gyűjtésének közzététele és folytatása értékes eredményeket hozna a felszínre. (BERG bibliográfiája nem említi PONGRÁCZ nehezen hozzáférhető Magyar diákok Angliában című 1914-ben megjelent tanulmányát).

Szerkezetileg csak azt a kérdést vethetjük fel, hogy nem kaptunk volna-e plasztikusabb képet a tárgyalt korról, ha az angol anyagot nagyobb távlatba állítva műfaji egységek szerint, más nemzetek irodalmi hatásának egyidejű lemérése mellett, az egész magyar szellemi élet keretébe ágyazva tekinthetjük volna át. BERG időrendi tagolása a módszer minden kétségtelen előnye mellett is meglátítja a tárgyalt anyag struktúráját. Fájjalunk kell, hogy ez a kitűnő könyv, mely nemcsak a magyar, hanem az angol tudományosság számára is oly gazdag új anyagot revelál, nem tartalmazza eredményeinek angolnyelű tartalmi kivonatát. Közintézmény tudományos kiadványát nem volna szabad megjeleníteni terjedelmes idegennyelvű rezümé nélkül.

ORSZÁGH LÁSZLÓ.

Mott Fränk Luther: *American journalism. A history of newspapers in the United States through 520 years. 1690 to 1940.* New York 1947, The Macmillan Company, IX [1] 772 l. 8 t.

Kilenc részben és negyvenhárom fejezetben az amerikai Egyesült Államok teljes sajtótörténetét foglalja magába ez a vaskos kötet. Tudomásunk szerint ez mindeddig a legteljesebb kézikönyv, amelyet egy ország sajtójának történetéről írtak. Nem öncélú történelem: a szerző hangoztatja, hogy a mult megismerését segédeszköznek tartja a jelen helyzet és a mai feladatok megértéséhez. Nyilvánvalóan az is a célja, hogy az amerikai egyetemek és főiskolák sajtótudományi karainak, illetőleg tagozatainak tankönyvül szolgáljon; maga a szerző az Iowai egyetem tanára. Előadásában nem elégszik meg az egymásután következő hírlapok történeti adatainak külsőséges felsorolásával, hanem gondot fordít az általános fejlődés kidomborítására is: minden rész befejező fejezete összefoglalóan rávilágít az egykorú nyomdai viszonyokra, az újságok külső megjelenésének kérdéseire, a lapelállítás és lapterjesztés technikai és gazdasági feltételeire, a sajtó és az állam kölcsönös kapcsolatára, sőt még az egyes korszakok fontosabb eseményeinek a sajtóban történő feldolgozására, de a hírlapírók és hírlapelőállító munkások társadalmi viszonyaira, szervezeteire és a legújabb kort tárgyaló fejezetekben a sajtó tudományos vizsgálatának és az újságíróképzés ügyének alakulására is. Kiterjed az egész periodikus irodalomra: képes újságokra, magazinokra, sőt még a szakfolyóiratok legfontosabb adataira is; ismerteti az Amerikában nagy jelentőségű idegen nyelvű sajtótermékek statisztikáját és azok néhány kiemelkedő képviselőjét. Használatát 36 oldalas név- és címmutató könnyíti meg; az egyes részek végén bőséges bibliográfia igazítja el a mélyebbre hatolni kívánó kutatót s külön névindex vezet el a bibliográfiai fejezetekben idézett szerzőkhöz.

Hasonló terjedelmű és célkitűzésű tudományos kézikönyv legérdekesebb két része a szakember számára az, amely a kezdeteket és az, amely a jelenhez legközelebb álló időpontot tárgyalja. Amerika települési és kulturális viszonyai